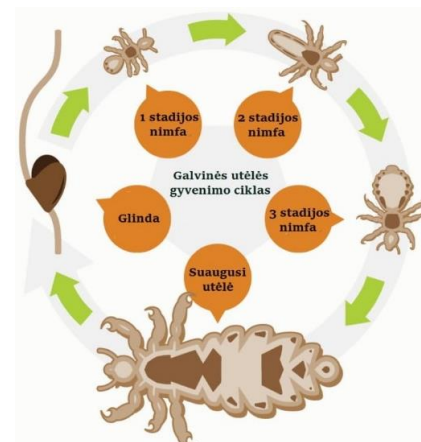

Pedikuliozė (utėlėtumas) – tai užsikrėtimas utėlėmis. Užsikrėsti utėlėmis gali kiekvienas – tiek suaugęs, tiek vaikas. Visų rūšių utėlės maitinasi žmogaus krauju, sudeda kiaušinius (glindas), kuriuos priklįuoja prie plauko arti odos.

Kas yra galvos utėlės?

- Galvos utėlės yra maži pilkai rudos spalvos vabzdžiai, sezamo sėklos dydžio, gyvena žmonių plaukuose ir maitinasi žmogaus krauju.
- Utėlės deda mažus, baltus, ovalo formos kiaušinius ir juos priklįuoja prie plauko, arti šaknies. Gyvą galvos utelę sunku pamatyti, bet atidžiai apžiūrint plaukus gerai matomi kiaušiniai (glindos).

- Utelių kiaušinių ir gyvų utelių dažniausiai randama plaukuose už ausų, kaktos ir pakaušio srityje. Pirmasis užsikrėtimo utėlėmis ženklas yra galvos niežulys, kuris atsiranda dėl galvos utelių įkandimo.

Kaip užsikrečiama galvos utėlėmis?

- Galvos utėlėmis dažniausiai užsikrečia pradinės mokyklos amžiaus vaikai.
- Vaikai užsikrečia utėlėmis nuo kitų vaikų per artimą kontaktą (galva su galva), žaisdami, sportuodami ar pogulio metu.
- Kartais galvos utėlės gali plisti dalijantis su utėlėmis užsikrėtusiu vaiku šukomis, kepurėmis ar mokyklos spintele.
- Jūs negalite platinti kiaušinių ... tik gyvas utėles.
- Galvos utėlės neplatina ligų.
- Bet kuris vaikas gali užsikrėsti galvos utėlėmis. Nesvarbu, kur jis gyvena, kurią mokyklą lanko, berniukas ar mergaitė. Tai nereiškia, kad vaikas serga arba nešvarus.

Vaikai užsikrečia galvos utėlėmis taip dažnai, kaip ir peršalimo ligomis.

Milijonai vaikų užsikrečia bent kartą per metus.

Kaip atsikratyti galvos utelių?

- Naudokite pedikuliocidus, kuriuos rekomenduoja gydytojas ar vaistininkas. Tiksliai vadovaukitės nurodymais ant pakuotės.
- Pašalinkite kaip galima daugiau kiaušinių specialiomis šukomis.
- Švarinkite savo namus tuo pačiu metu, kai gydote savo vaiką:
 - mirkykite šukas ir šepečius 5–10 minučių utelių naikavimo šampūne arba 1 valandą karštame 60° vandenyje;
 - paklodes, užvalkalus ir kitą patalynę skalbimo mašinoje skalbkite kiek įmanoma šiltesniame vandenyje;
 - neskalbiamus daiktus sudėkite į plastikinį maišelį ir laikykite 1 savaitę;
 - kruopščiai išsiurbkite minkštus baldus, kilimus ir čiužinius.

4. Naudokite pedikuliocidus antrą kartą, praėjus 7–10 dienų po pirmojo gydymo (arba vadovaukitės produkto gamintojo rekomendacija).

5. Plaukų kirpti nebūtina.

Kaip neužsikrėsti utėlėmis pakartotinai?

- Išmokykite šeimos narius atpažinti utėlių kiaušinius, žinokite, kaip utėlės plinta, reguliariai tikrinkite kiekvieno asmens plaukus.
- Radę utėlių, kruopščiai atlikite rekomenduojamą gydymą. Praneškite apie tai mokyklos visuomenės sveikatos specialistei, kuri gali patikrinti glaudžius ryšius turėjusius asmenis.
- Priminkite vaikams, kad jie nesikeistų šukomis, šepečiais, plaukų priežiūros priedais, ausinėmis, kepurėmis, drabužiais, patalyne, paltais ir kt.
- Paprašykite mokytojos, kad kiekvienas vaikas mokykloje turėtų atskirą vietą striukei, kepurei ir kitiems asmeniniams daiktams laikyti.

Utėlių naikinimo būdai

1. Pedikuliocidai

Piretrinas su piperonilo butoksinu

Gamyklinis natūralus chrizantemų ekstraktas su piperonilo butoksinu veikia utėles neurotoksiškai, o poveikis žinduoliams – ypač mažas. Gamintojo rekomendacijose perspėjama apie galimą alerginę reakciją asmenims, alergiškiems žilėms (*Senecio jacobaea*), bet modernios technologijos sumažina produkto kontaminaciją, todėl alerginės reakcijos retos. Piretrino turėtų vengti chrizantemoms alergiški asmenys. Šis produktas paprastai gaminamas šampūno pavidalo, juo sutepami sausi plaukai, po 10 min. išskalaujami vėsiu vandeniu. Nė vienas natūralus piretrinas neveikia kiaušinių žudomai (švieži utėlių kiaušiniai keletą dienų neturi nervų sistemos). 20–30 proc. kiaušinių panaudojus produktą išlieka gyvybingi. Būtina pakartoti procedūrą po 7–10 dienų. Registruotas suaugusių utėlių atsparumas šiam produktui.

Permetrinas (1 proc.)

Gaminamas sintetinis piretroidas, kremos pavidalo. Jo toksiškumas žinduoliams mažesnis nei piretrino ir nesukelia alergijos asmenims, kurie alergiški augalams. Plaukai išplaunami šampūnu be kondicionieriaus, nusausinami rankšluosčiu, sutepami pedikuliocidu (paliekama 10 min.), paskui išskalaujami. Procedūrą siūloma pakartoti po 7–10 dienų. Registruotas suaugusių utėlių atsparumas šiam produktui. Permetrinas yra saugus naudoti nėštumo ir kūdikio maitinimo metu.

Lindanas (1 proc.)

Priklauso organinių chloridų grupei. Netinkamai naudojamas, toksiškai veikia žmogaus CNS. Registruota keletas traukulių, pasireiškusių vaikams, atvejų. Naudojamas kaip šampūnas, ant plaukų

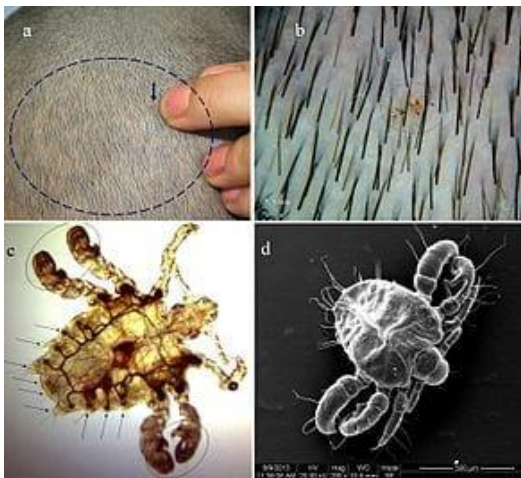
paliekamas 4 min., bet ne ilgiau kaip 10 min. Procedūrą siūloma pakartoti po 7–10 dienų. Silpnai veikia kiaušinius. Utėlių atsparumas šiam produktui registruojamas plačiai pasaulyje jau daug metų. Turėtų būti naudojamas atsargiai.

Malationas (0,5 proc.)

Priklauso organinių fosfatų grupei, gaminamas losjono pavidalo. Plaukai suteptami ir paliekami išdžiūti. Skalaujami po 8–12 val. Produktas veikia kiaušinius, bet pastebėjus gyvas utėles dar kartą naudojamas po 7–10 dienų. Kadangi jo sudėtyje yra alkoholio, būtina elgtis atsargiai.

Gydomasis losjonas nuo utėlių Parasidose

Naudojamas pašalinti utėlėms ir glindoms nuo plaukuotosios galvos dalies. Preparato sudėtyje esantys natūralūs augaliniai aliejai be cheminių insekticidų ar konservantų užtikrina 100 proc. efektyvumą. Veikia mechaniškai: kokoso riešutų aliejus padengia utėles ir glindas riebalų plėvele. Utėlės ir glindos uždūsta ir žūva. Produktas pašalina glindas nuo plaukų šaknų: atskirtos nuo plauko, jos nebegali vystytis. Jis tinka vaikams, vyresniems nei 3 mėnesių amžiaus bei suaugusiems.

Apsauginis losjonas nuo utėlių Parasidose

Greitai veikiantis repelentas, apsaugantis nuo bet kokio užsikrėtimo galvos utėlėmis net 48 valandas. Jo formulę sudaro idealus eterinių aliejų (gvazdikėlių, snapučių, paprastojo kėčio, levandų, imbierinių citrinžolių, karčiųjų apelsinų ir eukalipto eterinių aliejų) derinys. Dėl šios sudėties ši priemonė tinka vyresniems nei 30 mėnesių vaikams bei suaugusiems žmonėms.

Geriamieji medikamentai

(ivermektinas, levamizolis, albendazolis), trimetoprimas ir sulfametoksazolis taip pat skiriami utėlėtumui gydyti kaip antro pasirinkimo preparatai. Geriamieji vaistai dėl galimo neurotoksiškumo ir kitų šalutinių reiškinių turėtų būti skiriami tik įvertinus naudos ir žalos santykį. Nedidelės apimties moksliniais tyrimais įrodyta, kad trimetoprimas ir sulfametoksazolis veiksmingai gydo utėlėtumą. Jis gali būti skiriamas kartu su vietiniais preparatais nuo utėlių, pvz., sulfametoksazolis su Permetrinu (proc.). Ivermektinas neskiriamas vaikams, kurių svoris yra mažesnis nei 15 kg.

„Benzininis šampūnas“

Produkto sudėtyje yra 30–40 g benzino, gaminamas žele pavidalu, įtrinamas į plaukus ir paliekamas visai nakčiai. Patartina tuo metu dėvėti dušo kepuraitę ir 7–10 dienų kruopščiai plauti plaukus su šampūnu [pedikulicidais].

2. Natūraliu pagrindu pagamintos šiuolaikiškos priemonės nuo utėlių

Didėjant rezistentiškumui pedikulicidams, jų šalutiniams reiškiniams, pastaruoju metu ieškoma alternatyvių ir natūraliu pagrindu pagamintų priemonių nuo utėlių, pvz., anyžius, kokoso aliejus, izopropilo alkoholis.

3. Mechaninis utėlių šalinimas

Utėlių pašalinimas šukomis:

Mechaninis utėlių likvidavimas yra rekomenduojamas daugelyje šalių.

- Plaukai sudrėkinami 4–5 proc. acto tirpalu ir šukuojami tankiomis šukomis apie 30 min. kol pašalinamos gyvos utėlės.
- Šukavimas kartojamas dvi savaites kas 3–4 dienas.

Panaudojus utėlių naikinimo priemones, plaukus rekomenduojama skalauti 4–5 proc. acto ar citrinos rūgšties vandeniniu tirpalu. Tai padeda pašalinti glindas, nes plauko paviršius tampa slidesnis. Glindas lengviau pašalinti specialiomis tankiomis šukomis šukuojant vandeniu sudrėkintus plaukus. Šis metodas turėtų būti kartojamas kelias savaites.

Svarbu nustatyti sąlytį su sergančiuoju turėjusius asmenis bei skirti gydymą utėlės naikinančiais preparatais.

Parengta pagal:

1. The vectorborne human infections of Europe. Their distribution and burden on Public Health, 2004. Frankowski B. L., Bocchini J. A., Clinical Report–Head Lice. Pediatrics, 2010
2. Mumcuoglu K.Y. et al. International guidelines for effective control of head louse infestations. Journal of drugs and dermatology, 2007
3. Speare et al. A systematic literature review of pediculosis due to head lice in the Pacific Island Countries and Territories Dermatology, 2014
4. Lyn C C Guenther. Pediculosis and Pthiriasis (Lice Infestation) Medication Updated: Feb 15, 2023 <https://emedicine.medscape.com/article/225013-medication?form=fpf>
5. Guidelines for the diagnosis and treatment of pediculosis capitis(head lice) in children and adults 2013
6. Bragg BN, Wills C. Pediculosis. [Updated 2023 Mar 14]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470343/>
7. Pedikuliozės profilaktika ir kontrolė (metodinės rekomendacijos) [https://nvsc.lrv.lt/uploads/nvsc/documents/files/Pedikulioze%20WEB%20\(1\).pdf](https://nvsc.lrv.lt/uploads/nvsc/documents/files/Pedikulioze%20WEB%20(1).pdf)

Visuomenės sveikatos specialistė, vykdanči sveikatos priežiūrą mokykloje Sabina Stugienė el. paštas: sabina.stugiene@sveikatos-biuras.lt, mob. +37067250587